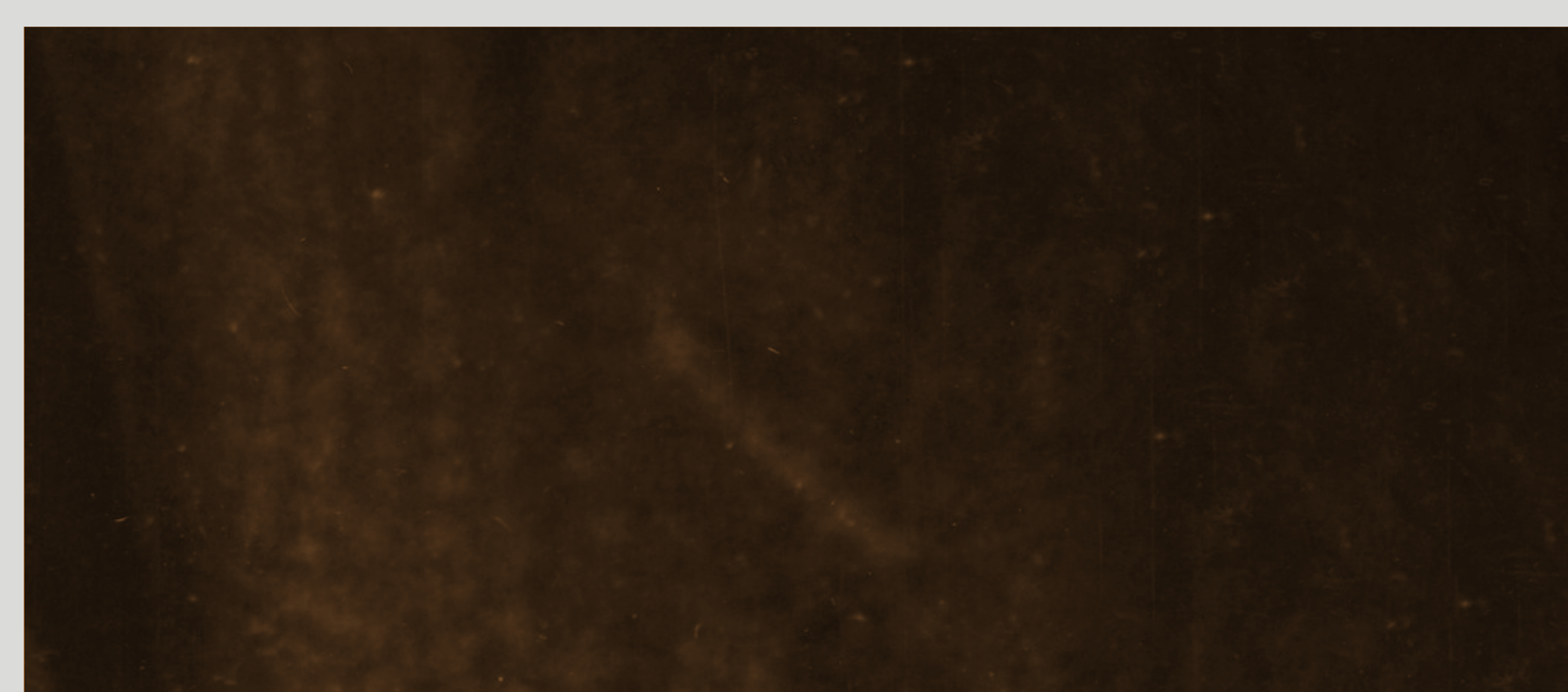
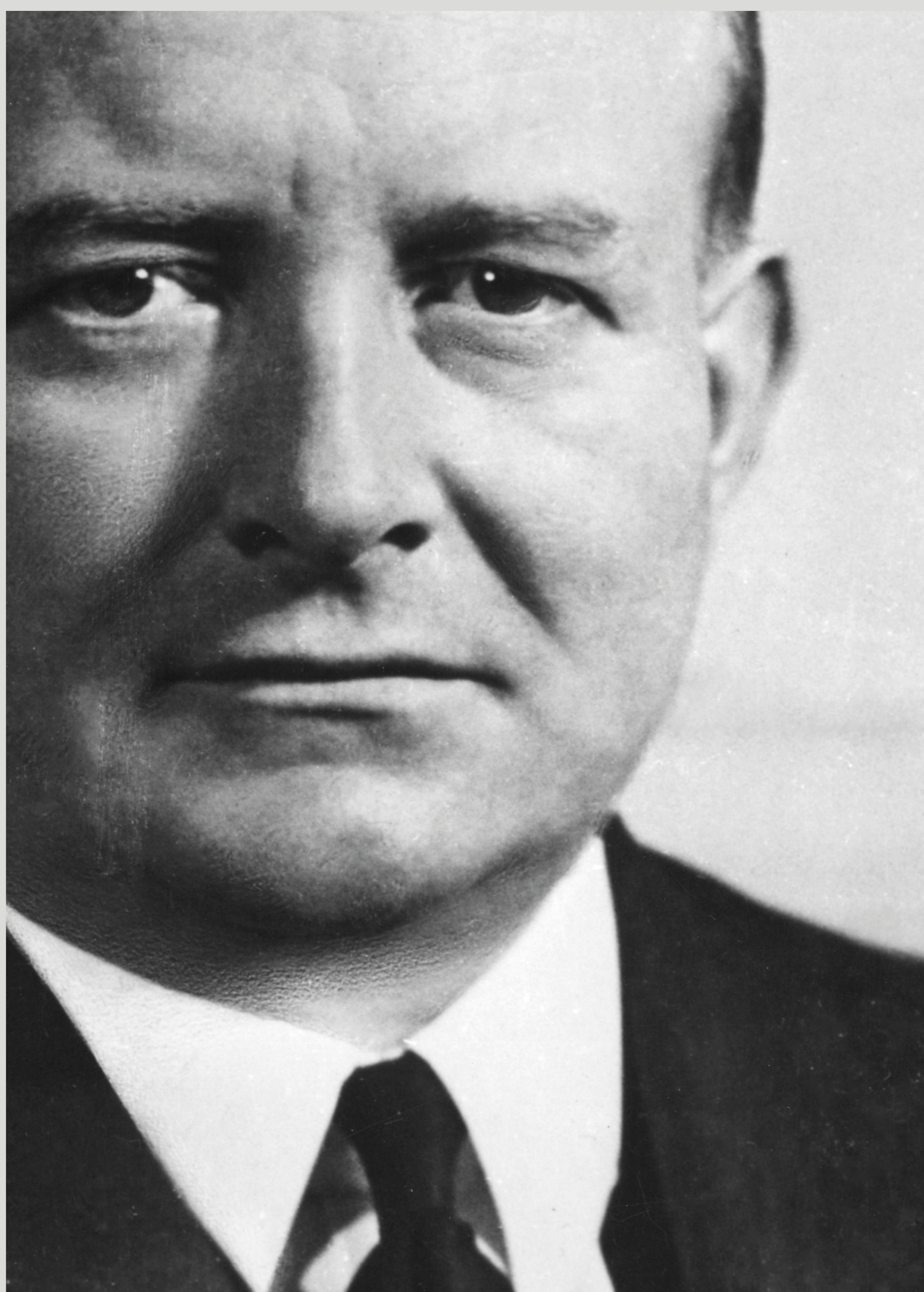
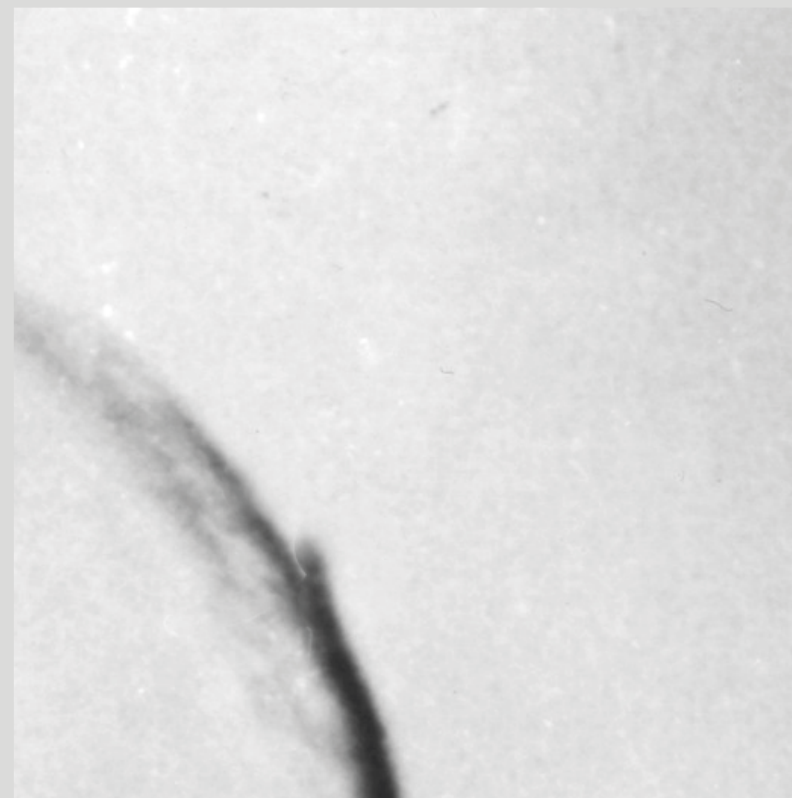

Stanisław Mikołajczyk

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

BE BIOGRAFIE
WYSTAWY
ELEMENTARNE

Ludowiec, premier, demokrata

Stanisław Mikołajczyk był liderem Stronnictwa Ludowego, w połowie lat trzydziestych największej partii opozycyjnej wobec rządzącej sanacji. W latach II wojny światowej wszedł w skład najwyższych władz RP na emigracji. Jako premier walczył o zachowanie podmiotowości Polski na arenie międzynarodowej i ułożenie trudnych stosunków dyplomatycznych ze Związkiem Sowieckim. Po powrocie do kraju w 1945 r. dążył do wolnych wyborów, a kierowane przez niego Polskie Stronnictwo Ludowe stało się wyrazicielem dążeń wielu Polaków, chcących żyć w wolnym, demokratycznym kraju. Choć terror i fałszerstwa wyborcze sprawiły, że z podjętej walki wyszedł przegrany i ostatecznie w 1947 r. musiał ratować się ucieczką z Polski, istnienie PSL uniemożliwiło komunistom szybką sowietyzację kraju. Do końca pozostawał symbolem walki o niezależnienie Polski od wschodniego sąsiada.

→ Stanisław Mikołajczyk, premier Rządu RP na Uchodźstwie 1943–1944,
NAC.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

S. Mikołajczyk

Dzieciństwo i młodość

↑ Stanisław Kostka i Zofia Mikołajczykowie z trzyletnim synem Stanisławem, Westfalia, 1904 r., Stanisław Mikołajczyk był jedynym dzieckiem górnika Stanisława Kostki Mikołajczyka i Zofii zd. Parysek.
📍 Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie.

Stanisław Mikołajczyk przyszedł na świat 18 lipca 1901 r. w westfalskim Holsterhausen w Rzeszy Niemieckiej, w rodzinie emigrantów zarobkowych z Wielkopolski. W 1908 r. przeniósł się z matką do Borzęcic, a później do Strzyżewa koło Krotoszyna, gdzie rodzina nabyła sześćhektarowe gospodarstwo. Młody Stanisław wziął ochotniczo udział w Powstaniu Wielkopolskim, służąc w rejonie Milicza, a później w wojnie polsko-bolszewickiej, jako żołnierz 55. Pułku Piechoty, odnosząc ranny. Pracował w rodzinnym gospodarstwie, dorabiając sezonowo w cukrowni w Witaszyczach.

↓ Uniwersytet ludowy w Dalkach, przed 1923 r. Stanisław rozpoczął edukację w Westfalii. Później chodził do szkoły w Strzyżewie oraz w Dobrzycy. Śmierć ojca w 1920 r. uniemożliwiła mu zdobycie wyższego wykształcenia. W latach 1923–1924 uczestniczył w kursie Uniwersytetu Ludowego w Dalkach koło Gniezna.
📍 NAC.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Polityk i działacz społeczny

Od początku lat dwudziestych coraz aktywniej włączał się w życie społeczne i polityczne. W 1922 r. wstąpił do Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast”. Od 1924 r. kierował sekretariatem partii w województwie poznańskim oraz współredagował tygodnik „Włościanin”. W 1927 r. był jednym z organizatorów Wielkopolskiego Związku Młodzieży Wiejskiej, w której od 1928 r. pełnił funkcję prezesa. W 1928 r. sprzedał gospodarstwo i przeniósł się do Poznania. Rok później został wiceprezesem Zarządu Wojewódzkiego PSL „Piast” w Poznaniu. W 1930 r. nabył gospodarstwo w Międzylesie w powiecie Wągrowiec.

→ Stanisław Mikołajczyk
ze znajomym,
lata dwudzieste XX w.,
 IPN.

← Kongres PSL w Poznaniu w lipcu 1927 r.,
 NAC.

↓ Zdjęcie grupowe z uroczystości weselnych Stanisława i Cecylii Ignasiak, 21 października 1924 r. Dwa lata po ślubie na świat przyszedł jedyny syn Mikołajczyków – Marian.
 Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Poset

↑ Mikołajczyk w ławach sejmowych podczas uchwalania nowej konstytucji (stoi w pierwszym rzędzie, na środku), 23 marca 1935 r.,
📷 NAC.

→ Kongres chłopski, podczas którego utworzono Stronnictwo Ludowe, na środku w pierwszym rzędzie siedzi prezes Stronnictwa Wincenty Witos (z teczką), 15 marca 1931 r.
📷 Muzeum Ziemi Tarnowskiej.

↓ Zjazd Katolicki w Wągrowcu w czerwcu 1933 r. Mikołajczyk siedzi pierwszy z prawej,
📷 NAC.

W wyborach z listopada 1930 r. Mikołajczyk został wybrany do Sejmu z listy Centrolewu, jako najmłodszy parlamentarzysta w całej izbie. Został sekretarzem klubu poselskiego „Piasta”. Był aktywnym posłem, zajmującym się położeniem materialnym chłopów i polityką rolną sanacji. Wszedł w skład Rady Naczelnej PSL „Piast”, a po zjednoczeniu ruchu ludowego w 1931 r., którego był orędownikiem – do władz Stronnictwa Ludowego. Od 1933 r. był członkiem jego Naczelnego Komitetu Wykonawczego. W grudniu 1935 r. został powołany na stanowisko wiceprezesa Naczelnego Komitetu Wykonawczego Stronnictwa Ludowego w zastępstwie Władysława Kiernika, przebywającego na emigracji.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Lider ludowców

Mikołajczyk był posłem na Sejm w latach 1930–1935. Zgodnie z decyzją władz Stronnictwa Ludowego z lipca 1935 r. o bojkocie wyborów, nie starał się o reelekcję. Zamieszkał z rodziną w Poznaniu. Od kwietnia 1937 r. do marca 1938 r., po czasowej rezygnacji Macieja Rataja, sprawował funkcję prezesa Stronnictwa Ludowego. Kierował Wielkim Strajkiem Chłopskim z sierpnia 1937 r., którego brutalne stłumienie kosztowało życie kilkudziesięciu osób. Tysiące kolejnych osadzono w więzieniach, a sam Mikołajczyk został skazany za kierowanie strajkiem na cztery miesiące więzienia.

↑ Mikołajczyk wraz z synem Marianem i nieznanym mężczyzną, połowa lat trzydziestych XX w.,
IPN.

← Zjazd Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych w Poznaniu, 26 marca 1939 r. Mikołajczyk od początku lat dwudziestych aktywnie działał w kółkach rolniczych. W latach 1936–1939 pełnił funkcję prezesa Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych.
NAC.

↑ Wraz z Wincentym Witosem w Truskawcu, lipiec 1939 r.,
NAC.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Rząd na Uchodźstwie

↑ Spotkanie premiera Władysława Sikorskiego i wicepremiera Mikołajczyka z Ignacym Janem Paderewskim, 1941 r. Wyrazem dobrej współpracy z premierem Sikorskim była wspólna oficjalna podróż do Kanady i Stanów Zjednoczonych wiosną 1941 r. Mikołajczyk wspierał premiera podczas kryzysów rządowych latem 1940 r. i rok później – po podpisaniu porozumienia ze Związkiem Sowieckim.

📷 NAC.

← Mikołajczyk przemawia, w towarzystwie premiera Sikorskiego na pokładzie ORP „Błyskawica”.

📷 NAC.

Jako szeregowy wziął udział w wojnie obronnej 1939 r., został internowany na Węgrzech. Udało mu się przedostać do Francji, gdzie objął kierownictwo Komitetu Zagranicznego Stronnictwa Ludowego. Pod koniec 1939 r. został wiceprzewodniczącym Rady Narodowej, której pracami faktycznie kierował, a na początku 1940 r. członkiem Komitetu Ministrów dla Spraw Kraju. Po agresji niemieckiej na Francję, pod koniec czerwca 1940 r. ewakuował się do Wielkiej Brytanii. We wrześniu 1941 r. został ministrem spraw wewnętrznych i wicepremierem Rządu RP na Uchodźstwie.

↓ Cecylia i Marian Mikołajczyk, Londyn, 1945 r. Żona i syn Mikołajczyka zostali aresztowani przez Niemców latem 1942 r. i uwięzieni na Zamku Lubelskim. Marian został wykupiony i przetransportowany przez Węgry i Turcję do Londynu. Cecylia trafiła do KL Auschwitz, a następnie KL Ravenbrück.

📷 NAC.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Premier

Po śmierci premiera Sikorskiego w katastrofie lotniczej, Mikołajczyk 10 lipca 1943 r. otrzymał misję stworzenia rządu. Dążył do przywrócenia stosunków dyplomatycznych z ZSRS, zerwanych w kwietniu 1943 r. Zabiegał u aliantów zachodnich o gwarancje integralności i niepodległości Polski. W czerwcu 1944 r. przebywał w USA, a na przełomie lipca i sierpnia oraz w październiku w Moskwie, rozmawiając z komunistami o powojennej przyszłości kraju. Wobec różnic w rządzie, dotyczących relacji ze Związkiem Sowieckim i granicy polsko-sowieckiej, 24 listopada 1944 r. złożył dymisję z funkcji premiera. Do połowy 1945 r. przebywał w Londynie.

→ Uroczystości pogrzebowe po śmierci gen. Sikorskiego w Londynie, 16 lipca 1943 r. Mikołajczyk objął funkcję premiera przy poparciu Brytyjczyków, a wbrew części emigracji oraz armii. Niechętny jego nominacji był prezydent Władysław Raczkiewicz (na zdjęciu czwarty z lewej), jak i Naczelnny Wódz gen. Kazimierz Sosnkowski (stoi po prawej stronie).
📷 NAC.

← Podczas wizyty w USA w czerwcu 1944 r.
📷 NAC.

↓ Mikołajczyk w drodze do Moskwy, lipiec 1944 r.
📷 NAC.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Dążymy do odbudowy Polski całej, wolnej, demokratycznej, praworządnej, opartej na etyce chrześcijańskiej, na poszanowaniu wolności i praw obywatelskich wszystkich wiernych Rzeczypospolitej obywateli, bez względu na różnice pochodzenia i stanu, narodowości, wyznania i rasy. Polski, dążącej do sprawiedliwości społecznej i postępu gospodarczego.

Fragment przemówienia wygłoszonego na forum Rady Narodowej RP 27 lipca 1943 r.

↑ Premier Stanisław Mikołajczyk
w studio filmowym,
14 stycznia 1944 r.
 NAC.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Powrót do Polski

Mikołajczyk zaakceptował decyzje konferencji jałtańskiej w sprawie Polski. W czerwcu 1945 r., mimo licznych wątpliwości, wziął udział w moskiewskiej konferencji w sprawie utworzenia Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej. Został wicepremierem oraz ministrem rolnictwa i reform rolnych. Do kraju powrócił 27 czerwca 1945 r. Był entuzjastycznie witany w wielu miastach. Stanął na czele Polskiego Stronnictwa Ludowego, będącego jedyną liczącą się legalną i niezależną od komunistów partią w Polsce. Od 1945 r. był posłem do Krajowej Rady Narodowej.

↑ Uroczystości na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie z okazji utworzenia Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej.
📷 Archiwum Akt Nowych.

↓ W październiku 1945 r. Mikołajczyk był polskim wysłannikiem do Kanady na konferencję założycielską Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO). W drodze powrotnej próbował zabiegać o poparcie w walce z komunistami, rozmawiając z prezydentem USA Harrym Trumanem i ministerstwem spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii Ernestem Bevinem.
📷 IPN.

↑ Mikołajczyk w Poznaniu, 5 lipca 1945 r., obok niego wojewoda poznański Feliks Widy-Wirski i gen. Karol Świerczewski. Stronnictwo Mikołajczyka cieszyło się ogromnym poparciem społecznym. W ciągu kilku tygodni w szeregach PSL znalazło więcej osób niż w pozostałych legalnych partiach łącznie.
📷 IPN.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Wszędzie słyszałem o fantastycznych wręcz manifestacjach na cześć Mikołajczyka, gdziekolwiek się udał po przyjeździe z Anglii. Dziesiątki tysięcy ludzi wyszło na place i ulice w Krakowie, Warszawie, Poznaniu, Katowicach, by go powitać. Nie dziwię się temu wcale. Przecież wszyscy ci ludzie wierzą, że Mikołajczyk przyjechał w porozumieniu z rządem angielskim i amerykańskim, z receptą na uwolnienie Polski od gości ze Wschodu.

Fragment wspomnień Stefana Korbońskiego.

↑ Stanisław Mikołajczyk przemawiający do zgromadzonych z okna Śląskich Zakładów Technicznych w Katowicach, 7 kwietnia 1946 r.
📷 IPN.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

O wolny wybór

Mikołajczyk odrzucał wysuwane przez komunistów propozycje wspólnego bloku wyborczego. Dążył do osiągnięcia większości mandatów przez PSL, chcąc odsunąć Polską Partię Robotniczą od władzy. Komuniści zorganizowali referendum w czerwcu 1946 r., które PSL potraktowało jako test przed wyborami, lecz zostało ono sfałszowane. Podobnie wybory do Sejmu Ustawodawczego z 19 stycznia 1947 r. – według oficjalnych wyników PSL otrzymało około dziesięć procent głosów. Mikołajczyk przekonywał, że jego partia zdobyła około 60-70 proc. głosów, co potwierdzają ustalenia historyków. Wszystkie protesty wyborcze złożone przez PSL zostały odrzucone. W parlamencie niezależni ludowcy dysponowali zaledwie 28 mandatami.

↑ Mikołajczyk przemawiający na Kongresie PSL w Warszawie, styczeń 1946 r. W jego trakcie został wybrany prezesem PSL.
📷 IPN.

↓ Napis na murze. Komuniści zarzucali PSL również współpracę z podziemiem antykomunistycznym. Partia oficjalnie odcinała się od organizacji niejawnych.
📷 Archiwum Narodowe w Krakowie.

→ Propaganda przedwyborcza Bloku Demokratycznego, przełom 1946 i 1947 r. Mikołajczyk był przez komunistów stale atakowany. Propaganda przedstawiała go m.in. jako brytyjskiego agenta.
📷 NAC.

↓ Mikołajczyk z działaczami PSL. Represje wobec partii (aresztowania członków, zawieszanie struktur czy unieważnianie list wyborczych), a na końcu fałszerstwa, uniemożliwiły Stronnictwu zwycięstwo w wyborach.
📷 IPN.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Ucieczka do wolności

↑ Mikołajczyk podczas pierwszej sesji Sejmu Ustawodawczego, 4 lutego 1947 r. Posłowie wybrani z listy PSL w wystąpieniach sejmowych krytykowali sposób rządzenia komunistów. Mikołajczyk po raz ostatni wystąpił na forum Sejmu 23 czerwca 1947 r.

📷 NAC.

↑ Tzw. proces krakowski, pierwszy od lewej Stanisław Mierzwa, współpracownik Witosa. W sierpniu 1947 r. w Krakowie rozpoczął się pokazowy proces działaczy PSL i Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Mikołajczyk obawiał się podzielenia losu opozycyjnych przywódców ludowych z Bułgarii i Rumunii, skazanych w 1947 r.

📷 IPN.

Po wyborach został pozbawiony funkcji wicepremiera i ministra rolnictwa. Dodatkowo w PSL narastała wewnętrzna opozycja, a komuniści rozpatrywali postawienie Mikołajczykowi zarzutu zdrady stanu. Obawiał się pozbawienia immunitetu poselskiego. Poprosił pracowników ambasady USA o pomoc w ucieczce z kraju. Wieczorem 20 października 1947 r. wsiadł do ciężarówki ambasady brytyjskiej jadącej do Gdyni. Następnego dnia został potajemnie wprowadzony na pokład statku „Baltavia”, który około południa opuścił polskie wody terytorialne.

↑ Stanisław Mikołajczyk z synem Marianem, po przybyciu do Londynu, czyta artykuł prasowy na swój temat, listopad 1947 r.

📷 Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

(Powtórna) emigracja

Mikołajczyk krótko przebywał w Londynie. Pod koniec listopada 1947 r. wyjechał do USA, gdzie – licząc na przychyłność Amerykanów – planował odbudować pozycję polityczną. Na emigracji dużo podróżował – nie tylko po Ameryce Północnej, ale również Europie czy Japonii. Wchodził w różne porozumienia polityczne, pozostając w stanie konfliktu z przedstawicielami emigracji londyńskiej. Nie zgodził się na wejście PSL do Rady Politycznej, organu przeciwnego prezydentowi Augustowi Zaleskiemu. Był prezesem emigracyjnego PSL oraz przewodniczącym Międzynarodowej Unii Chłopskiej.

↓ Wśród uczestników III Kongresu PSL, Paryż, luty 1952 r.
📍 Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

↓ Mikołajczyk z rodziną przed Kapitołem, Waszyngton, 1948 r.,
📍 Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

→ Mikołajczyk wraz z Tadeuszem Chciukiem-Celtem w studio Radia Wolna Europa, 1955–1960. Mikołajczyk był zwolennikiem ścisłej współpracy z USA. Angażował się w organizacje antykomunistyczne wspierane przez Anglosasów, m.in. występował na antenie Radia Wolna Europa.
📍 Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Komunizm to system opierający się na kłamstwie, nienawiści i upodleniu człowieka, łamaniu charakterów, zdradzie narodowej i stałej bezwzględnej dywersji wśród wolnych narodów, zagrażającej pokojowi świata.

Fragment wystąpienia Mikołajczyka w Nowym Jorku w maju 1949 r.

↑ Uroczystości przed pomnikiem
Tadeusza Kościuszki
w Waszyngtonie, 1955 r.,
Biblioteka Narodowa.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Schyłek życia

Do końca życia Mikołajczyk pozostał liderem ludowców na emigracji. Prezesem PSL obierano go podczas kolejnych kongresów partii w latach 1955–1963. Był zagorzałym przeciwnikiem komunizmu i zwolennikiem twardego kursu wobec reżimu w Warszawie. Zmiany związane z dojściem do władzy Władysława Gomułki w 1956 r. uważał za pozorną liberalizację. Pod koniec lat pięćdziesiątych podupadł na zdrowiu, mimo tego był dalej aktywny. Zmarł w Waszyngtonie 13 grudnia 1966 r. Został pochowany na tamtejszym cmentarzu Mount Olivet.

↑ Mikołajczyk w Kopenhadze, 1956 r.
📷 IPN.

← Mikołajczyk wśród uczestników konferencji Confederation Europeenne de l'Agriculture – Europejskiej Konfederacji Rolniczej, Madryt, 1962 r.
📷 Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

← Fotografia domu Mikołajczyka, przesłana w styczniu 1960 r. do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie przez rezydenta polskiego wywiadu w Waszyngtonie. Lider PSL był przez lata inwigilowany przez funkcjonariuszy komunistycznej bezpieki.
📷 IPN.

→ Uroczystość wręczenia sztandaru PSL w Bolton w Wielkiej Brytanii, 1958 r.
📷 Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Pamięć

↑ VII Światowy Kongres PSL w Silver Spring w 1987 r. Znaczenie postaci Mikołajczyka dla emigracyjnego ruchu ludowego pokazują m.in. dekoracje sali, w której odbywał się kongres.
📷 IPN.

↑ Przyjęcie uchwały Sejmu RP w sprawie uczczenia pamięci Stanisława Mikołajczyka. 13 grudnia 2016 r. Fragment uchwały: „Stanisław Mikołajczyk należy do grona tych polskich polityków, dla których wolna, niepodległa, sprawiedliwa i demokratyczna Polska była dobrem najwyższym. Swoim życiem i działalnością dawał tego niezbite dowody”.
📷 Krzysztof Białoskurski/Sejm RP.

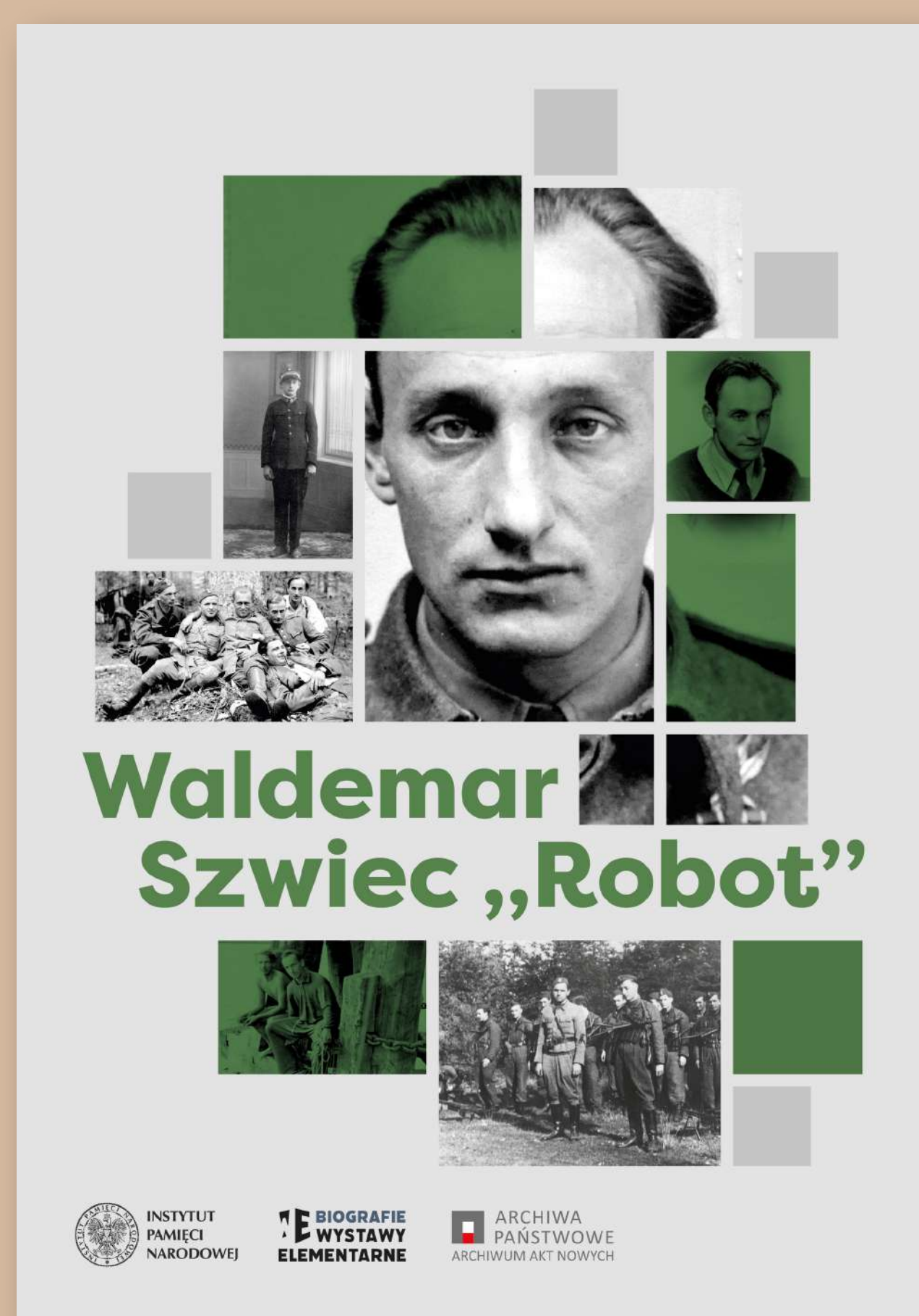
Przez lata pozostawał autorytetem w środowisku ludowców na emigracji, podczas gdy w Polsce pod rządami komunistów był w oficjalnym przekazie przedstawiany jako zdrajca. W 1986 r. w kościele w podwarszawskim Słomczynie odsłonięto tablicę poświęconą Mikołajczykowi. Staraniem władz Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w 1988 r. pośmiertnie przywrócono mu polskie obywatelstwo, którego został pozbawiony w 1947 r. W 2000 r. sprowadzono prochy przywódcy ludowców do Polski. W dniach 1-4 czerwca tego roku w Waszyngtonie, Warszawie i Poznaniu odbyły się uroczystości pogrzebowe Stanisława i Cecylii Mikołajczyków. Jego szczątki spoczywają na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan w Poznaniu. Dziś Stanisław Mikołajczyk jest patronem ulic w całej Polsce, a jego pomniki odsłonięto w Poznaniu i Radomiu.

↓ Nagrobek Mikołajczyka na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan.
📷 Piotr Orzechowski/IPN.

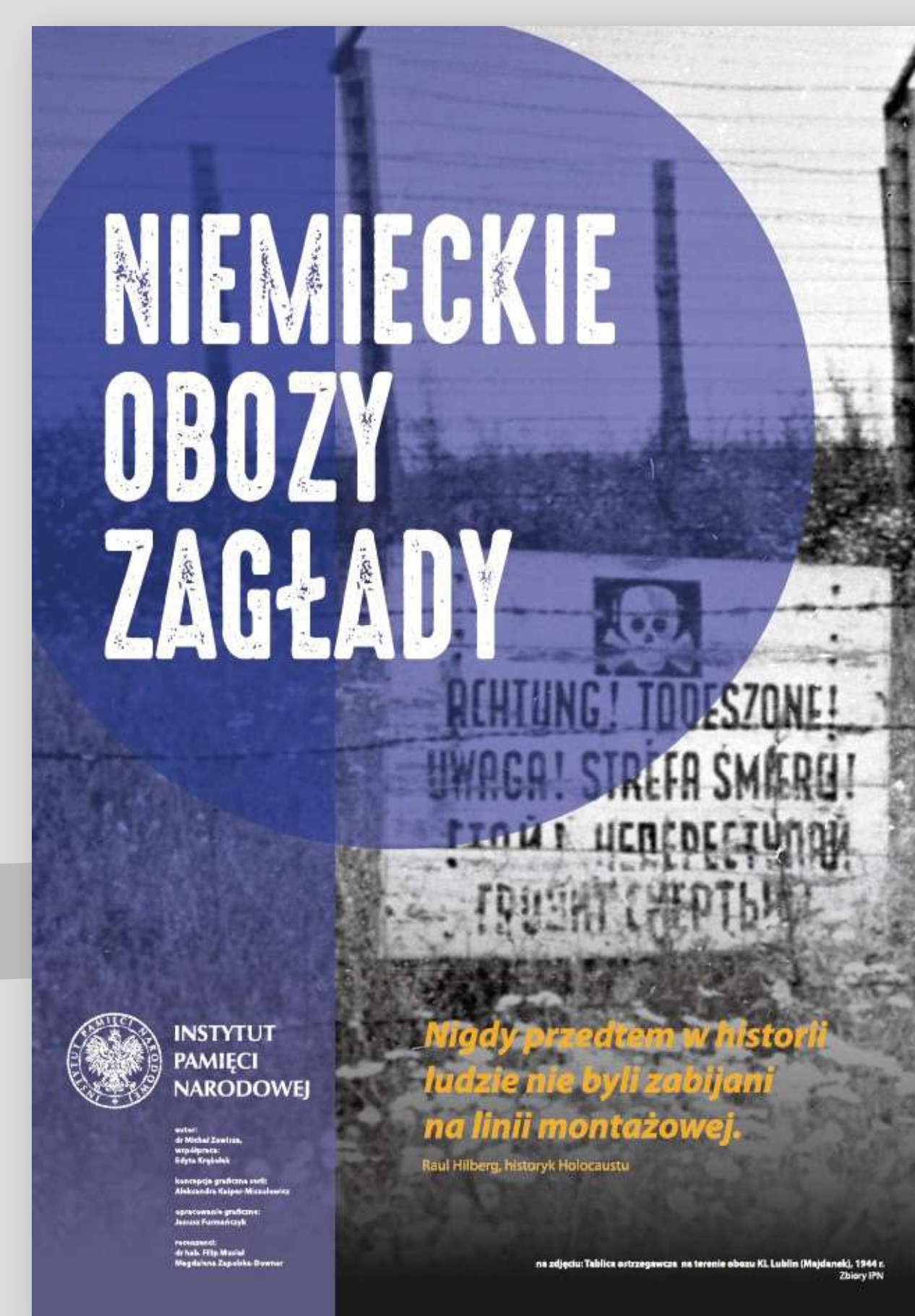

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zobacz więcej wystaw z serii na www.edukacja.ipn.gov.pl

Zobacz inne wystawy elementarne:

Autor wystawy: dr Michał Zawisza

Współpraca: Edyta Krężolek

Recenzja: dr Marcin Bukala,
Karol Czechowicz

Koncepcja graficzna serii: Paulina Żak

Opracowanie graficzne: Wiktor Moderau

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

W wystawie wykorzystano materiały pochodzące ze zbiorów: Archiwum Akt Nowych, Archiwum Narodowego w Krakowie, Biblioteki Narodowej, Instytutu Pamięci Narodowej, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie, Muzeum Ziemi Tarnowskiej, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Sejmu RP.